

věděli nebo tušili, že sněm se neskončí jejich úspěchy, a tudíž chtěli aspoň do budoucna omeziti příliv vládních sněmovních pomahačů. Přímou odeprítí inkolát, zejména přimlouval-li se císař, z pravých důvodů, bylo nesnadno: jazykový však zákon, proti němuž vláda nemohla se opírat, dával příhodnou záminku k vyloučení nepohodlných cizozemců na delší čas ze sněmů i z úřadů. Zřejmě, zdá se, mluví pro to prohibitivní opatření, aby cizozemský rod, i když se česky naučí, *do třetího kolena* nesměl míti úřadu; pro pouhou ochranu jazyka ustanovení této nemělo by smyslu.

Ani poslední odstavec, kde se zapovídá, aby Němci v městech nenazývali se obcí německou, poněvadž v Čechách jsou obce jen české, *nemá* vlastně tendence jazykové. Nikoli na německví, nýbrž *na politický* význam slova „obec“ klade se důraz; nemyslí se tu obec jako „*osada*“, nýbrž jako *příslušenství* všech k zemi. Přece bylo zjevno, že jest v Čechách množství osad ryze německých; a zákon by nemluvil o obci, nýbrž *o obcích*. „Lidé *obcí německou* (nikoli obcemi německými) se jmenují . . . ježto v témž království o žádné jiné *obci* (nikoli o obcích) mimo *obec českou* se neví.“

Dáme-li zákonu tento výklad, vysvětlí nám i okolnost, jež jinak byla by čirou frivolitou, že hned z tohoto zákona v nejdůležitějších místech, v Praze a jinde, připuštěny byly rušivé výjimky, a že zákon vyhlásil sněm, v němž po straně stavovské měli hlavní slovo sami Němci, Kolona, Thurn a Šlik.

LITERATURA.

Všeobecná část.

Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti. Napsali Dr. Jaroslav Bidlo, Dr. Ant. Boháč, Dr. Vratislav Černý, Dr. Václav Dvorský, Dr. B. Franta, Dr. Jiří Guth, Jan Hejret, Antonín Jiráek, Dr. Karel Kadlec Dr. H. Máchal, Dr. Zd. Nejedlý, Dr. B. Prusík, F. J. Rambousek, Dr. Josef Scheiner, Fr. Tábořský. V Praze 1912. Nákladem Jana Laichtera. Stran 777.

Konečně dočkala se česká a vůbec slovanská veřejnost díla, k němuž podnět byl dán na slovanském sjezdě v Praze r. 1908. Nadšení účastníci sjezdu, Rusové a Poláci, věnovali na dílo to skoro 4000 korun. Slovanské veřejnosti mělo se v krátké době dostati knihy, která by všestranně poučovala o všech větvích slovanských. Redakční komise usnesla se dne 11. ledna 1910, aby prvá část díla vyšla před Sofijským slovanským sjezdem, část druhá pak nejdéle do podzima r. 1910. Zatím však záhy seznáno, že úkol není tak snadný, a z různých příčin kniha uzřela světlo teprve na počátku ledna r. 1912. Ačkoli dílo vzrostlo na hezky velký svazek, zůstalo přece jen torsem. Všestranného obrazu o Slovanech jím nenabýváme. Schází zejména jedna z nejdůležitějších částí, stať, jež měla nás seznámiti

s hospodářskou a finanční zdatností slovanských národů. Odborník pro tuto část se mezi českými slavisty bohužel nenašel.

Dílo skládá se ze tří částí. V první podává prof. Dr. Jar. Bidlo historický vývoj Slovanstva. Pojednává nejprv o vzniku států slovanských, pak o středověkém rozkvětu Slovanstva, načež líčí počátky úpadku, pak úpadek samý a po kapitole o slovanském obrození a romantismu končí hlavou „Ve znamení realismu a socialismu“.

Mnohem větší část druhá „Současný stav Slovanstva“ zahájena je statí Ant. Boháče „Sídla a statistika slovanských národů“. Následuje nejdelší příspěvek díla, „Státní zřízení a státoprávní postavení slovanských národů“ od podepsaného referenta. Látka je roztržena pod záhlavími: Rusové, Ukrajinci, Poláci, Čechové, Slováci, Slovinci, Chorvati, Srbové, Bulhaři.

Další stať „Náboženské a církevní poměry národů slovanských“ pochází od Dra Jar. Bidla. K ní se řadí článek podepsaného referenta „Autokefální církve pravoslavných Slovanů“. Antonín Jiráek přispěl statí „Školství národů slovanských“, prof. Dr. J. Máchal článkem „Obzor literatur slovanských“, Fr. Tábořský statí „Čtyři kapitoly o slovanském umění výtvarném (kapitola ruská, polská, česká a jihoslovanská), od prof. Dra Zdeňka Nejedlého je článek „Slovanská hudba“, od Jana Hejreta příspěvek „Slovanská žurnalistika“.

Část třetí má nadpis „Sokolstvo a turistika“. Článek „Sokolstvo“ napsal Dr. Jos. Scheiner. O stať „Slovanská turistika“ rozdělili se Dr. Jiří Guth, Dr. Boh. Franta, Dr. V. Dvorský, Dr. Vrat. Černý, F. J. Rambousek a Dr. Bořivoj Prusík. Předmluvu napsal poslanec Dr. Karel Kramář. Redakce ukončila dílo „Doslovem“. Kniha opatřena je rejstříkem jmen a věcí a Niederlovou národopisnou mapou Slovanstva.

Značná část obsahu „Slovanstva“ vymyká se naší kritice, a kritika části této v časopise právnickém byla by i nemístná. Nehodláme se však pouštět do podrobné kritiky ani té části, která by čtenářstvu našemu nebyla vzdálena. Jednu stať nemůžeme však nechat nepovšimnutou. Je to článek prof. Dra Jar. Bidla „Náboženské a církevní poměry národů slovanských“. Ani této statí nevěnovali bychom větší pozornost, kdyby nás k tomu autor přímo byl nedonutil. Na str. 346 dotýká se totiž pisatel v poznámce pod čarou podepsaného referenta. Praví doslovně: „Poněvadž spisovatel, jenž byl požádán o napsání dotýčných odstavců, v poslední chvíli redakci přítomného spisu oznámil, že úkolu svému dostáti nemůže, a poněvadž spis přece bez nich vydán býti nemohl, uvázal jsem se napsati na rychlo několik nejdůležitějších informací, jsa sobě dobře vědom velikých obtíží a ovšem i nedostatků své práce“.

Není pravda, že podepsaný referent v poslední chvíli oznámil, že nemůže napsati stať o náboženských a církevních poměrech u Slovanů. Uvolil se napsati — bez vyzývání — pouze část o autokefálních církvích pravoslavných Slovanů a oznámil to nejdříve ústně a pak opětovně písemně, a sice ve schůzi redakční komise dne 24. května 1910, tedy nikoli v poslední

chvíli. Nepravdivá poznámka prof. Dra Bidla má patrně za účel vzbudit u kritického čtenářstva shovívavost s jeho článkem „Náboženské a církevní poměry národů slovanských“. Je-li však shovívavost na místě, ukáže několik příkladů autorovy důkladnosti.

Na str. 378 dole praví prof. Bidlo, že slovinští katolíci náležejí diecési *K r š k é* (v Celovci), *L a v a n t s k é* (v Mariboru), v Uhrách *k S o m b o t e l s k é*. Tolik nečeských názvů! Celovecká diecése se nazývá *K r c k o u* (Krka, Gurk, žádný Krš), mariborská *L a b u d s k o u* (Lavant je název *německý*). Sombotel česky se neříká, nýbrž *K a m e n e c* (Steinamanger), který se pouze maďarsky nazývá Szombathely, a slovinsky správně Sobotica. Nemýlíme-li se, vytýkal pisatel jednou — vším právem —, že někteří Slované užívají pro místa na slovanské půdě německých názvů, jako Austerlitz místo Slavkov, Karlsbad místo Karlovy Vary, ale sám činí něco podobného.

Na str. 384 a 385 prof. Bidlo cituje knihu Ivana Ivaniče Mačedonija i Mačedonci. Spisu toho však, jak se zdá, nikdy ani neviděl. Jak důkladně si Ivaniče přečetl, ukazuje tento příklad: Ivanič uvádí ve vilajetě Skaderském počet srbských pravoslavných domů na 1500. Poněvadž prý na jeden srbský dům připadá průměrně asi 6 duší, lze prý páčiti počet tamních Srbů na 9800 duší. Nehledíc ani k tomu, že šestkrát 1500 je pouze 9000, Ivanič uvádí (na str. 302 a pak znova na str. 303), že rodiny se mohou pokládati průměrně za 8členné, nikoli 6členné. (Stojan Novaković čítá na rodinu nejméně 8—10 členů; žijí tamní slovanské rodiny v zádruhách.) Lépe by byl prof. Bidlo učinil, kdyby se Ivaniče byl vůbec ani nedovolával. Data jeho jsou nespolehlivá, právě tak jako ostatních statistiků, píšících o Makedonii. Dobře na to upozorňoval prof. Cvijić v práci své *Nekoliko promatranja o etnografiji mačedonskih Slovena* (Delo, X., kn. 38; vyd. ruské Makedonskije Slavjaně, str. 52—59). Že má Cvijić pravdu, o tom se můžeme přesvědčiti, srovnáváme-li data, která podal na př. Stojan Novaković (Balkanska pitanja, str. 518, 527 a 537), a data Gopčevićova s daty Ivaniče, Kančova i j. Na str. 385 prof. Bidlo odvolává se na spis Kenčova Mačedonija. Ani tohoto spisu autor nikdy neviděl a neumí spisovatele ani pojmenovat. Nejmenuje se Kenčov, nýbrž Kančov (*Канчовъ*), a poněvadž práce jeho jest psána bulharsky, nemůže míti titul srbský. Bulhaři říkají Makedonija, nikoli Mačedonija.

Jak nekriticky autor opisoval, toho dokladem je název Bitolje, kteréžto město jednou (str. 385) se uvádí pod tímto názvem slovanským (srb. Bitolj, bulh. Bitolja), podruhé však (na str. 386) pod názvem tureckým Monastir jako by šlo o město docela jiné.

Přímo fatální chyba přihodila se prof. Bidlovi na str. 367. Ukrajinci uherští náležejí prý k diecési Mukačské (má býti správně Mukačevské), zřízené ke konci století 15. (má býti teprve v druhé pol. stol. 17.), a *Prijatské (!)*. Diecési Prijatskou marně bychom ovšem v Uhrách hledali. Má to býti diecése Prešovská. Neběží však o chybu tisku, a ani o ni běžeti nemůže. Kdo umí rusínsky, ví, že Prešov se jmenuje Prjašiv. Ten, kdo nezná dobře cyrillici, snadno si plete *š (u)* a *t (m)* a začátek slova Prjašiv

čísti bude nikoli Prjaš, nýbrž Prjat. A tak také rozluštil prof. Bidlo tu hádanku.

Mohli bychom uvést ještě jiné příklady Bidlovy důkladnosti. Ale několik podaných stačí. Je na bílé dni, že takovýmto poučováním laiků vynikající slavisté k úspěchu slavistiky nijak nepřispějí.

Dr. Karel Kadlec.

Gelčić Josip: Dubrovački arhiv. Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini 1910, str. 537—88. Též otisk, Sarajevo, 1910, 4°.

Dubrovnický státní archiv poskytuje svým velkolepým bohatstvím nevysýchající zdroj nejen pro dějiny Dubrovníka samého, ale pro dějiny balkánského Slovanstva vůbec. Svým stářím i svým množstvím zachovaných pramenů může se směle rovnati archivu benátskému a proto mohl o něm napsati jeden z nejlepších znalců jihoslovanské historie, dvorní rada Konst. Jireček, plným právem: „Diese archivalischen Denkmäler haben für die Geschichte Dalmatiens, Bosniens und der gesamten Balkanhalbinsel, sowie für die Handelsgeschichte des Orients überhaupt den größten Wert. Größere Archive aus dem Mittelalter haben sich auf der Balkanhalbinsel nur in Ragusa und in den Klöstern des Athos erhalten“. (Die Archive von Dalmatien, 1896). Ještě s větším nadšením prohlásil Max Dvořák: „My máme v Dubrovníce největší archiv v Rakousku.“ Vše to jest jen potvrzení toho, co před 20 lety pronesli Becker a Rački. 500 let dějinného vývoje možno tu na základě zachovaného archivu republiky dubrovnické sledovati, 500 let rušného života obchodního města, 500 let jeho kulturního rozvoje. Mnohé práce Jirečkovy ukazují jasně, jakými směry a s jakými výsledky možno v archivu pracovati; to platí i o díle prof. Mik. Jorgy Geschichte des osmanischen Reiches (4. svazek do r. 1714, v Lamprechtově sbírce: Geschichte der europäischen Staaten) nebo o důležité práci známého historika Dr. Kosty kn. Vojnoviče: Bratovštině i obrtné korporacie u republici Dubrovačkoj (1899—1900) a o jiných pracích téhož autora atd. Dnes jest tento dlouhou dobu pro širší kruhy nepřístupný archiv zásluhou a mnohaletou, vytrvalou a neúnavnou prací profesora Josipa Gelčiče spořádaný a řádně zkatalogisovaný a výsledek mravenčí píle Gelčičovy leží před námi v tištěném katalogu a přehledu celého bohatství tohoto archivu. Budiž mu čest a chvála za jeho dílo! Bývalý profesor historie na nautické škole v Dubrovníku a potom na obchodní škole v Terstu byl r. 1885 vládou vybídnut, aby srovnal a uspořádal archiv bývalé republiky, sestávající z pěti archivů a nalézající se dnes v dosti vhodných místnostech Dvora vedle Opčiny. Zcela sám bez každé pomocné síly — vláda je v tom ohledu k jihoslovanským zemím vždy velice macešská, jak ukazuje ku př. také dobře vládní museum ve Splitu — ujal se práce a zkatalogisoval 6409 knih, které uspořádal podle obsahu na 77 oddílů, z nichž 27 popsal ve vydaném katalogu, a chápeme jeho sebevědomí, s nímž končí svůj úvod ke katalogu: „arhiv sam uredio — ja!“ Hlavním a nejdůležitějším oddílem jest jeho politicko-diplomatická skupina, počínající r. 1301 a končící r. 1808. Jen nepatrná část tohoto bohatství byla dosud uveřejněna. Po návrhu Ljubičové a Račkiho vydáno